

A háromszázéves egyetem

Ma, esütörtökön kezdődnek a háromszázéves Pázmány Péter tudományegyetem jubileumi ünnepségei. Kétségtelen, hogy az egyetem díszesnek, jelentőségtejesnek, emlékeztetőnek rendezi meg a háromszázados évfordulót. A törvényhozás már foglalkozott az évfordulóval. Ide figyelnek, a jubiláló egyetemre, a világ különböző főiskolái is. Európa sok egyeteme elküldte képviselőjét az ünnepségekre, úgy-hogy mindenképpen, minden vonatkozásban kiemelkedik a jubileumi ünnepség kulturális jelentősége. Még idejekorán sikerrel hatástalánították azokat a törekvéseket, amelyek a jubileummal kapcsolatban kizárólagosan felekezeti babérokat akartak aratni és nem engedték, hogy az ünnepségek egyedül felekezeti területre korlátozódjának.

Általános kultúrünnepe ez, írják és mondják a jubiláris ünnepségek rendezői. Éppen ezért van szükség arra, hogy az évforduló napjain ne csak az egyetem multjára, hanem *jelenére és jövőjére is* vetődjék egy-két pillantás.

Ami a multat illeti, azt legjobb ma már csak annyiban mérlegelni, amennyiben tanulságai akadtak. Minden tanulságát fontolóra kell venni, értékelni kell — és felhasználni a jövő érdekében. Meddő dicsőítése a multnak: elvégre ezt is meg lehet cselekedni... megakadályozni senki sem akarja — de az ilyesminek nincs eredménye és nincs jelentősége a jövőre tekintetben.

Az egyetemnek nagy kultúrfeladatai vannak és mindenképpen nagy a hivatása az ország kulturális életében. Ne legyen tehát a gépies diplomagyártás nagyüzeme. Ha ezt akarná tenni a jövőben is, megtagadná önmagát és eldobná magát a kötelességeket, amelyeket pedig vállalnia kell. *Az egyetemnek kell közreműködnie abban is, hogy legmélyebben fekvő, de legfontosabb alapzata, a népoktatás, mennél jobban megerősödjék és mennél jobban elbírja a ráépítendő kultúrpiramist.* Éppen a jubileum napjai azok, amelyeknek kellemes lázában, vagy andalító mámorában nem szabad lemondani az őszinteségről. Nyiltsan meg kell tehát mondanunk, hogy újra elkövetni a régi hibákat: jóvátehetetlen, nagy veresége volna az ország kulturáris érdekeinek. Keveset tett az egyetem, közvetlenül talán semmit, hogy legbecesebb és legfontosabb alapzata, a népoktatás, hatalmassá és megdönthetetlenre erősödjék.

A mulasztásokat pótolni kell.

Amit nem tett meg eddig, fokozott erővel tegye ezután. Ott kell lennie mindenütt, ahol a magyar kultúra érdekeiről van szó. Azzal a gyakorlattal végre szakítania kell, hogy előkelően félrevonul, bezárkózik önkormányzatának, az egyetemi autonómiának elefántosontornyába — és nem törődik semmivel. Felőle bármi történhetik odakint, a fórumokon, a kulturáris érdekek javára vagy rovására, ez az autonómia csökönyösen hallgat.

Ámde ami az egyetemi autonómiát illeti, az sem olyan teljes, mint amilyennek lennie kellene. És mint amilyen — egy kis tudományos önérték és némi kulturális gerinceség mellett — lehetne is.

Az elmúlt évtizedek során ez az autonómia mindig erősnek mutatkozott, ha *nem* a jóbarátok vagy *nem* a családbéliek közül akartak egy-egy új tanárt kinevezni az egyetemre. Egyébként pedig megelégedtek azzal, ha az autonómia üres adminisztrációs keret volt. Az egyetemi autonómia egyetlen szóval sem tiltakozott, amikor — az ellenforradalom kezdeti korszakában — a legnagyobb és a legoktala-

nabb merényletet követték el a tanulás szabadsága ellen. Ha egy nem „családbéli“ professzor került valamelyik katedrára, az egész autonómia viharzott, cikkezett, szónokolt. De néma maradt, csudálatraméltó flegmával hallgatott a nagy kultúrmerényletek idején. Tudatosan mondjuk: *merényletek*, mert nemcsak egyről van szó. Nemcsak az egyetem ellen követték el ilyet, kívülről, de önmaga ellen — maga az egyetem is!

Ha a lehető legrosszabbul áll Pázmány Péter egyetemén a tanulás szabadsága, nem vizsgáthatja magát senki, hogy annál jobb lábon áll ott a tanszabadság.

Az sem teljes.

A tanítás szabadsága sem teljes. Az egyetemi autonómia kegyesen meghajolt és meghajlik ma is bizonyos politikai divatok előtt. Nem vértézi magát a tudomány fenségével és erejével — *néha bizony politizál* is. Háromszázéves történetének nem éppen dicsőséges pontja az, amelyen beállott a *politikai bosszúállás* rajonálába és érdemes professzorokat üldözött el katedrájukról. Fölényeskedve és lenézően. Úgy és annyira, hogy ezek közül az igen értékes tudósok közül egynéhány még ma sem kapott hivatalos értesítést arról, hogy „ügyük“ el van-e már intézve, vagy még mindig „intézés alatt“ áll...

Azt pedig mindenki tudja, hogy a tanulás szabadsága egészen siralmas. A numerus clausus-szal olyan egyedül állunk nemcsak Európában, hanem világviszonylatban is, hogy ez az egyedülvalóság — nagy, fekete árnyék már a jubiláris évforduló ünnepi mennyboltján. Fájdalom, ebben a vonatkozásban az egyetemi autonómia éppen az ellenkezőjét teszi, amit tennie kötelessége volna. Abban elégtit ki önkormányzati önértékét, hogy nem tűr beleszólást abba, hogy a tanulni vágyó jelentkezők közül kiket dobjon ki az egyetem falai közül. Nem bántja kultúrérzékenységét, hogy *nem szabad tanítania* annyit, amennyien tanulni akarnának. A tanulás szabadságát odaadta — a kidobás szabadságáért. Csak ezt követelte. Meg is kapta. Él is vele.

Pedig jó volna, sőt kötelesség volna, ha a háromszázéves egyetem éppen ezen a ponton állna a sarkára. És éppen ezen a ponton kezdené meg a hibák és kultúrsofgaságok könyörtelen üldözését — és *egy jobb jövőnek* az építését. Nem dicsíti, nem emeli méltóságát, hogy nem élhetnek falai között a tanítás és a tanulás teljes szabadságával. Nehéz így nekimenni az újabb háromszáz esztendőnek. Pedig mennyire könnyű lehetne az elindulás, ha a mult és a jelen tanulságait komolyan megvizsgálnák és cselekednének is valamennyinek az útmutatása szerint.